

En ferdig sofa til begjær

– du verden, for et møbel det har blitt!

Dette er saken: Artikkelserien startet i Kulturarven nr. 67–2014 med en mahognisofa innkjøpt på auksjon hos Blomqvist. Den hadde empirens eleganse, men også mange skavanker. I nr. 68 avdekket vi at den trolig ikke er en 1800-tallssofa i det hele tatt, men en kopi fra tiden rundt første verdenskrig, muligens satt sammen av gamle og nye deler. I nr. 69 fulgte vi antikvarisk møbelsnekker Aud Wardenærs reparasjoner og funn, og i nr. 73 var turen kommet til møbeltapetserer Solvår Bekkevold.

– Sofaen var et statusmøbel. Den kunne koste en liten formue og være svært forseggjort. Denne er ikke noe unntak. Ekte eller ikke – det spiller egentlig en mindre rolle, for kulturhistorisk er den likevel en verdigjenstand, sier Trond Schøning fra Blomqvist Kunsthandel i Oslo.

*Tekst: Sjur Harby
Foto: Steffen Laursen*

LØTEN: Omsider er vi kommet til finalen. Møbeltapetserer Solvår Bekkevold er ferdig med sitt arbeid, møbelsnekker Aud Wårdenær lovpriser valget av møbeltrekk: linstoff med vårgroenue striper fra Klässbols Linnväveri i Värmland. Hun studerer sofaen, kommenterer detaljene og helheten, prøvesitter. Litt dyp i setet, men du verden, for et møbel det er blitt. Kunsthistoriker og antikvitets-ekspert Trond Schøning fra Blomqvist har sett flere empiremøbler enn noen av oss andre. Dessuten, det var hos Blomqvist sofaen en gang ble kjøpt. Han minnes svakt at tilstanden ikke var den beste. Ikke uvanlig for møbler som har holdt det gående i snart to hundre år, eller kanskje det bare er hundre? – Trender og kvalitet henger ikke alltid sammen, sier Schøning. Nå er det møbler fra perioden 1950- til 1970-tallet, ja, selv bra ting fra 1980-tallet som ofte oppnår høye priser. Et pent eksemplar av den såkalte «Muslingstolen», formgitt av Philip Arctander i 1944 og produsert av Vik & Blindheim fra 1953, kan gå for 35 000 til 40 000 kroner, men vi har vurdert fine eksemplarer til nesten det dobbelte.

Fenomenet sofa

– En sofa var helt frem til 1950-tallet et statusmøbel, et signal om at du var på stigende kurs i samfunnshierarkiet. På forfengelighetens marked har dette møbelet alltid vært verdsett. Trond Schøning nærmer seg sofaen mens Aud Wårdenær oppsummerer sine funn og betraktninger. – Dere har gjort det riktig, sier han. – Spor av alder og bruk er bevart, men er tonet forsiktig ned. Den lyver ikke, og den vil fremdeles ta oppmerksomheten i det rommet den plasseres i. Han bøyer seg frem mot arbeidene i intarsia og lar fin-

grene gli over flatene. – Nydelig polert! Stoffet er velvalgt og stemmer helt overens med empirens fargeglede. Grønnfargen snakker godt med mahognien, men underordner seg ikke.

1800-tallsmøbler

– Bymøbler har, med få unntak, vært lavt priset i det norske auksjonsmarkedet. Og stilkopiene kommer dårligere ut enn originalene. Nystilene fra siste halvdel av 1800-tallet og inn i forrige århundre er nesten uselgelig, og et rokokkobord fra etter krigen kan du bare glemme. Av 1800-tallsmøblene er det empiren som står seg best i pris. Det kan ha sammenheng med at møblene ofte har høy håndverkskva-

litet og at stilen assosieres med nasjonsbyggingen. Det var kunsthistorikeren Carl W. Schnitler i Bergen som hentet empiren frem fra glem-selen og ga den status, først gjennom den kulturhistoriske utstillingen i Kristiania i 1901 og deretter gjennom bokverket *Slegten fra 1814*. Riksantikvar Harry Fett propaganderte ofte for stiluttrykkets enkelhet, og Erik Werenskiolds illustrasjoner til Jonas Lies *Familien paa Gilje* (1903) gjorde den norske empiren til et slags folkeei, noe som ble forsterket i årene rundt 1914 og jubileumsutstillingen på Frogner. Oppmerksomheten etablerte både et marked for ekte empiremøbler og for produksjon av nye møbler med samme uttrykk.

– frontene på armlenene er satt sammen av materialer som dels må komme fra en original sofa. Fra v. Solvår Bekkevold, Aud Wårdenær og Trond Schøning.

– lar fingrene gli over intarsiaen

Det er ingen stor snekker som har satt sammen delene, men kvaliteten på enkelte av dem er svært høy

Hva kostet arbeidet?

Så var det sluttsommen. Hva kom arbeidet på? Møbelsnekkeren kostet 22 510 kroner, møbeltapetsereren 13 550 kroner. Trekket kom på på 2 470 kroner. Sluttsommen ble altså 38 530 kroner. I tillegg auksjonsprisen på sofaen, som kan ha vært en 3 000 til 4 000 kroner.

Den nye klassen

– En ting er antikkens idealer som gjennom opplysningstiden skyllet over Europa og formet smaken, men med den franske revolusjonen var det borgerskapet som ble den toneangivende samfunnsklassen, sier Trond Schøning. – De distanserte seg fra den gamle adelen, som mistet privilegier og innflytelse. Mens det nye borgerskapet av gryende industrialister, håndverkere og handelsfolk hyllet arbeidet som ideal, var det resultatet av andres arbeid som holdt adelen og hoffkulturen flytende. Med borgerskapet kom nye innredningsidealene.

Den sosiale usikkerheten som raskt opptjente penger og tilranet makt alltid fører med seg, gjorde dem slavebundet av «den gode smak». De viste sin suksess gjennom møbler og interiører, og smak ble ensbetydende med kvalitet. Vi ser det tydelig på lyststedet Damsgård i Bergen, et rokokkoanlegg bygget av en adelsmann i 1770-årene, men etter at den nyslåtte og svært velstående handelsmannen Herman Didrich Janson overtok eiendommen i 1796, strammet han opp lysekronene og moderniserte i tråd med den nye klassens idealer. Han føyet seg etter gjeldende smak i stedet for å hevde sin egen. Og normene, hvor kommer de fra? Se til Nederland. Til handelsborgerskapet i Amsterdam og Rotterdam som siden 1600-tallet hadde lagt seg opp ufattelige formuer på handel og skipsfart. Norge hadde mye handel med Nederland, og deres smak ble vår smak.

Skuffet

– Du vet, slike møbler har ofte utseendet mot seg. De ser gedigne ut, og

når kunder kommer til oss med en slik sofa, er prisforventningene ofte urealistisk høye. En sofa i empire eller biedermeier, om enn ikke i så god tilstand som denne, går for mellom 3 000 og 5 000 kroner, men fort vekk mindre om det hefter mange mangler ved den. Færre og færre mennesker har plass til en sofa som ofte ikke engang innbyr til å sitte lenge i, og som i en moderne barnefamilie lett blir et offer for melkesøl og syltetøylekker.

Sandpapir? Gud forby!

Aud Wardenær peker: – Se på ryggbrettet her. La fingrene gli over intarsiaen. Kjenner du noe? Schøning lar peke- og langfinger saumfare flaten. Nei, han kjenner ingen overganger og konkluderer som henne med at den må være av nyere dato. – Og når du kikker på baksiden, ser du at treverket er lysere her enn der nede. Altså må den være nyere enn resten av ryggen. Han finner slipespor på intarsiaen. – Den kan være pusset opp, sier han. – Det ser ut til at noen har brukt sandpapir

her. – Ikke jeg, svarer hun fort. – Jeg pusser aldri med sandpapir, Gud forby! – Sargen ser eldre ut, sier han. – og fronten på armlenet har en ananas som dekor. Ananas var en eksotisk frukt i 1814, men ikke i 1914 og derfor heller ikke noe foretrukket motiv på empirekopiene. Jeg har sett ananas som motiv på møbler fra møbelsnekkeren Abraham Bøe i Bergen i første halvdel av 1800-tallet. Begge er enige om at galleriet øverst på armlenet er av nyere dato. Sofaen blir lagt på ryggen. Wårdenær peker på materialer som åpenbart er gjenbrukt, på manglende helhet og lettvinne løsninger. De er også enige om at det neppe er den beste snekkeren som har satt sammen denne sofaen. – Stoppen er imidlertid fantastisk, sier Schøning. – Du verden, for en kvalitet det er blitt på den nye madrassen.

Litt fra hvert prestegjeld

Jeg mårner meg opp og stiller det avgjørende spørsmålet. – Hva tror du? Hva tenker du om sofaen? Schøning kikker: – Jeg tror vi har litt fra hvert prestegjeld her. Dere er på riktig spor. Den er satt sammen av materialer som dels må komme fra en original sofa, slik som frontene på armlenene. Så har du ny intarsia, altså fra tiden rundt første verdenskrig, slik som ryggbrettet. Så har du sargen som nok også er av nyere dato, mens du på sidene finner både nytt og gammelt. Galleriet er en nyere tilføyelse, og materialene under madrassen er åpenbart gjenbrukt. De benyttet det de hadde. Arbeid kostet lite, mens materialer var dyrt. En brukte opp igjen det en hadde for hånden. Det er ingen stor snekker som har satt sammen delene, men kvaliteten på enkelte av dem er svært høy. Det stemmer jo også med

konservator Anne Storbekkenes vurderinger av møbeltrekkene. De eldste lagene var ikke eldre enn at det var syntetiske materialer innblandet i bomullen. Altså er vi tilbake til første verdenskrig. Men, de eldste delene er ekte nok. Jeg tipper at de er danske, men de kan også være norske. Abraham Bøe?

Prisen?

– Spiller det noen rolle? Skal du selge den? – Nei, svarer jeg. – Men folk er opptatt av pris. Om ting lønner seg. Om det er god butikk eller ikke? – Det er sjelden god butikk å restaurere gamle møbler, svarer Schøning. – Da skal møblene være svært fine og av svært høy kvalitet. Sånn sett har du helt sikkert gjort en elendig forretning. Men om målet ikke er kroner og øre, men glede i hverdagen, en verdi som må måles i en annen valuta enn penger, så vil jeg si du har gjort det godt.

Du har fått en sofa ingen andre har maken til. Du har en historie du kan underholde nye gjester med så lenge du lever. Du er blitt kjent med to fremragende håndverkere som har fått lov til å gjøre sitt beste. Du har en sofa som holder i nye hundre år. Den som måler alt i penger, er fattig. Og så én ting til: Du har ikke dummet deg ut. Altfør ofte ser jeg at gamle bymøbler pusses opp slik at de ser klin nye ut. Dere derimot har bevart sporene, latt alderen komme til uttrykk, og det gir den en ærlighet og en verdighet som er sjarmerende og troverdig. Hos Blomqvist ville du trolig ha fått et sted mellom 5 000 og 10 000 kroner for den nå. På en heldig dag, kanskje opp mot 15 000. Og kundene kan være nesten hvem som helst, men vi ser at unge mennesker igjen har begynt å interessere seg for slike møbler.

– Gruppebilde! sier Steffen Laur- sen. Vi smiler. ☺

Gruppebilde med eieren trygt plassert i sin nyrestaurerte sofa